

Les últimes lletres

DEL TABAC A LA SEDA

Ma. Mercè Roca.
Cames de seda.
Ed. Columna, Barcelona, 1993.

L'historiador Michelet, a la seva monumental història de França (t. XI, any 1857), fa una curiosa diatriba contra el tabac. Afirmar que els dos enemics de la relació amorosa són l'alcohol i el tabac, sobretot el tabac, que és la causa de l'aïllament de l'home.

L'home que fuma –ve a dir-nos– no té res a fer amb la dona; el seu amor és només aquest fum, per mitjà del qual llança a fora el millor de si mateix. Aquest fum lleuger el torna despreocupat de tots els altres i també de tota afeció, talment una droga. Des del principi es podia preveure –diu Michelet– el seu efecte: el tabac ha suprimit el petó.

Es veu que les dones de Bayona (la moda del tabac va ser introduïda a França pels mariners de Bayona, en el s. XVII) n'estaven força queixoses, de tot plegat. Més val –sembla que deien– el cul del diable que la boca dels nostres marits.

Sembla ser que la manca de marit (tenir un marit fumador era com no tenir-lo) les empenyava a la disbauxa. En tot el nord –assegura Michelet– les dones han anat cedint les begudes espirituoses. I tot per culpa del tabac.

Ve a compte, aquesta digressió, de la novetat argumental que presenta *Cames de seda*, de la Ma. Mercè Roca, novetat que no he vist reflectida en les crítiques que s'han escrit. En efecte, aquesta és ben bé una novel·la d'última hora, en el sentit que reflecteix una situació del tot impensable uns anys enrera. Uns anys enrera el divorci no era –encara– un fet normal, quotidià.

Cames de seda parteix d'aquesta –diríem– modernitat i, en el fons, en qüestiona els aparents avantatges, de la mateixa manera que Michelet, un segle enrera, qüestionava el fumar. Un ritual que, a pesar de la seva voluptuositat, no afavoria la relació amorosa. Al contrari: si hem de creure Michelet, el tabac va suprimir el petó. I bé, el mateix podríem dir del divorci: encara que en teoria possibilita nous casaments, nous jocs amorosos, a la pràctica és a l'inrevés. En lloc d'afavorir l'amor, el destrueix. Michelet diria que el divorci ha suprimit la parella.

La crisi de l'Adriana, la protagonista de *Cames de seda*, és la crisi d'una dona que necessita estabilitat afectiva, que necessita tenir un lloc en el cor d'algú; sentir que té algú que és del tot seu.

Curiosament, la protagonista de *Cames de seda*, com les dones de Bayona que esmenta Michelet, també recorre a la beguda quan se sent turmentada pels dimonis interiors, que no són altres, en el seu cas, que una insensata gelosia, conseqüència evident de la seva inestabilitat afectiva.

Casada en segones núpcies amb l'Albert, l'Adriana no tardarà gaire a experimentar fins a quin punt és fràgil aquesta nova relació que ella desitja que sigui estable i exclusiva. L'Àlex, el fill que l'Albert va tenir amb la primera esposa, mor de forma accidental en una ciutat suïssa. Com és lògic, l'Albert i la seva primera muller, mare del jove Àlex, marxen plegats i cuita-corrents cap a Suïssa, a fer-se càrrec de l'assumpte. L'Adriana, que ha estat la primera en saber la notícia, es queda a casa, no els acompanya. En part, per discreció, i en part perquè mai no ha sentit gaire afecte pel fill del seu actual marit, tot i que viu amb ells. O precisament per això.

A partir d'aquí –i fins a l'enterrament de l'Àlex– assistirem (cinc dies, cinc capítols) al progressiu desassossec de l'Adriana, que no sap com apagar el foc de la gelosia ni com silenciar els sòrdids sentiments que l'envaeixen. Se sent culpable de no sentir cap pena per la sobtada mort de l'Àlex. És més, en el fons s'alegra que hagi estat l'Àlex, i no la seva filla Clara, qui hagi tingut l'accident.

Queda clar, doncs, que Adriana, maridada en segones núpcies, no sap quin és el seu lloc en aquesta desgràcia imprevista i, de retop, no sap tampoc quin és el seu lloc a la vida.

Qui és, en realitat, Adriana? Adriana és una dona d'avui, com tantes d'altres que es veuen obligades a fer front a circumstàncies molt semblants a les que viu ella. Potsar la clau del personatge ens la dóna el seu germà David (pàg. 127): «De què tens por?» –li pregunta–. I Adriana fa un gest ambigu: «De tot» (li dóna a entendre).

Penso que la Ma. Mercè Roca tenia una bona història a les mans, una història molt d'ara, molt actual, però crec que l'ha trossejat excessivament. Abusa del *flash back*, com si fos imprescindible capbussar-se en el passat per entendre la personalitat d'Adriana, però Adriana no ofereix cap secret; la seva personalitat, tirant a mesquina, és d'allò més vulgar i corrent. David, el seu germà, la defineix en tres ratlles: ...«pensa que la seva germana és ben estranya, no l'ha entesa mai, des que era una nena li ha semblat imprevisible i tancada». Ve-t'ho aquí.

Gosaria dir que la Ma. Mercè Roca ha desaprovechat l'oportunitat de lliurar-nos un autèntic plat fort, un bona novel·la psicològica. En canvi, a mesura que avances en la lectura, l'esperat plat fort es transforma en un pica-pica domèstic.

En un moment concret de la novel·la, David, el germà de l'Adriana, confessa que l'estima però que no l'entén. Jo haig de confessar exactament el contrari: l'entenc però no l'estimo. No sé si es deu a una qüestió de fons (la mesquinesa de la pròpia Adriana) o a una qüestió de forma (la manera sincopada de presentar-nos la seva història), però el cas és que aquest pic no m'ho he passat tan bé com altres vegades.

Jaume Reixach